

Пешачење је више од ходања

Градски простор био је место на којем су људи размењивали новости, склапали послове и уговарали бракове, али су аутомобилска инвазија и урбанистички модернизам 20. века на то ставили тачку

Фотографије Jan Gehl / Gehl Architects

Пола века уређује јавни простор

„Политика” ће сваког другог недељка објављивати делове књиге „Градови за људе”, данског архитекте Јана Гела који дуже од пола века прати и анализира развој градова. Гел је побољшао јавне просторе Копенхагена, Стокхолма, Ротердама, Лондона, Амана, Мелбурна, Сиднеја, Сан Франсиска, Сијетла, Њујорка, Муската... Књигу „Градови за људе” на српском језику објавио је ПАЛГО центар.

Јан Гел

Фото 3. Анастасијевић

На југу Сједињених Америчких Држава напуштени градови представљају широко распрострањену појаву. Нема више пешака и градског живота на улицама и свуда се мора ићи колима (Кларксдејл, Мисисипи)

Највећа атракција у граду: људи

Концепт „живота међу зградама” обухвата разноврсне активности којима се људи баве у заједничком градском простору: циљано пешачење од места до места, шетњу, кратка задржавања, дуже боравке, разгледање излога, разговоре и сусрете, вежбање, плес, рекреацију, уличну трговину, деју игру, просјачење и уличну забаву. Ходање представља почетак, полазну тачку. Човек је створен да хода и да се креће, па се и сви животни догађаји, били они мали или велики, дешавају док се крећемо међу другим људима. И док смо ми на ногама, живот се, у свој својој разноликости, одвија пред нашим очима. У живим, безбедним, одрживим и здравим градовима могућност да се пешачи предуслов је за живот у граду. Међутим, шира слика показује да се мноштво драгоцених прилика за друштвене и рекреативне активности природно појављује ако се додатно подстиче „живот на ногама”. Током низа година у којима је пешачење посматрано првенствено као вид транспорта који је питање планирања саобраћаја, широк дијапазон нијанси и могућности које нуди градски живот у великој је мери био занемарен или одбачен. Користили су се термини као што су „пешачки саобраћај”, „пешачки токови”, „капацитет тротоара” и „безбедно прелажење улице”. Али у граду је пешачење много више од пукот ходања!

Човек се човеку радује

Живот у градском простору одликује се мноштвом аспеката и комплексношћу активности које се често преклапају и смењују: циљано ходање, заустављање, одмарање, боравак и разговор. Непредвидљивост и непланиране, спонтане активности важан су део онога што кретање и боравак у градском простору чини тако примамљивим. Док идемо својим путем, посматрајући људе и догађаје, бивамо мотивисани да застанемо и боље погледамо шта се догађа, па чак и да останемо и да се укључимо у то догађање.

Планирање и обликовање простора могу да утичу на обим и карактер активности на отвореном. Подстицај да радимо нешто напољу уместо да само шетамо мора подразумевати осећај заштитености, безбедности, одговарајући простор, мобилијар и визуелни квалитет. Студије о животу у граду такође бележе да, ако се људи активно подстичу dobrim могућностима, они ће пешачити, али и учествовати у динамичном и разноврсном градском животу.

Истраживања спроведена у градовима широм света осветљавају значај живота и активности као урбаних атракција. Људи се окупљају тамо где се нешто дешава и спонтано траже присуство других људи. Ако се нађу пред избором да ли се шетати пустом или прометном улицом, већина људи ће изабрати улицу у којој има живота и активности. Шетња ће бити занимљивија и људи ће се осећати безбедније. Студије из трговачких улица у центру Копенхагена показују да дешавања, догађаји и градилишта на којима можемо да гледамо људе који наступају, свирају односно граде куће, више него нивои излога, маме пролазнике да се ту задрже и то посматрају. Студије у вези с клупама и столицама у градском простору показују да се места за седење која нуде најбољи поглед на градске

активности много више користе од оних с којих не можемо посматрати друге људе. Положај и употреба столица у кафићима причају сличну причу. Највећа атракција кафића који имају баште на тротоару увек је био сам тротоар, односно поглед на живот у граду, па је највећи број столица и постављен по тој логици.

Град као место сусрета

Градски простор је кроз историју за становнике града функционисао као место сусрета, и то на више нивоа. Људи су се сретали, размењивали

зијом аутомобила. Расправа о „смрти и животу” у градовима, коју је на провокативан начин покренула књига Џејн Џејкобс из 1961. године, углавном се фокусира на постепено губљење могућности да градски простор функционише као место сусрета. Иако се расправа од тада води, на многим местима је живот и даље протеран из градског простора. Доминантне идеологије планирања одбациле су градски простор и градски живот као неприкладне и непотребне. Планирање се, уместо тога, озбиљно посветило развоју рационалног и једноставног оквира за

ним друштвеним променама, поготово у богатим деловима света. Дужи животни век, више слободног времена и боља општа привредна ситуација оставили су више времена и средстава за рекреацију и уживање. До 2009. године половину домаћинства у Копенхагену чинила су једночлана домаћинства. Када домаћинства имају мало чланова, јавља се јача потреба за друштвеним контактима изван куће. Као резултат бројних промена у начину на који су организовани друштво и привреда, много људи сада живи знатно „приватизованијим” животом јер имају приватни стан (кућу), приватна кола, приватну белу технику и приватне канцеларије. У оваквој ситуацији можемо уочити да расте потреба за контактима са цивилним друштвом у целини.

Јавни градски простор којим се демократски управља, у поређењу с приватним комерцијалним просторима, нуди много више приступа и могућности људима из свих друштвених група да се изразе и много више места за нестандартне активности. Спектар активности и учесника нам показује могућности јавног градског простора да утиче на јачање социјалне одрживости. Његов је неспоран квалитет то што све друштвене групе, без обзира на узраст, приходе, статус, верску или етничку припадност, у градском простору могу да се сретну лицем у лице док обављају свакодневне активности. То је добар начин да са свако добије опште информације о саставу и универзалности друштва. То такође чини да се људи осећају безбедније и самоувереније када дођу у додир с различитим начинима испољавања заједничких људских вредности. Занимљиво је напоменути да стратегије за превенцију криминала подстичу ревитализацију заједничког простора не би ли сусрет међу људима из различитих друштвених група постао нормалан део свакодневног живота. У њему се граде

блискост, поверење и узајамно уважавање као супротност зидовима, баријерама и појачаном присуству полиције на улицама.

Социјална одрживост, безбедност, поверење, демократија и слобода говора представљају кључне појмове којима се описује друштвени контекст везан за град као место сусрета. Живот у градском простору свеобухватан је: од погледа у пролазу, преко мањих догађаја до великих колективних манифестација. Шетња заједничким градским простором може и сама себи бити циљ, али и увод у нешто друго.

Поново освојени градски простори у Копенхагену, Мелбурну и Њујорку нису тако носталгични и идилични као они у Венецији. Ово су савремени градови који имају стабилну привреду, велики број становника и разноврсне градске функције. Њихова особеност лежи у томе што они одражавају растуће схватање да градови морају бити пројектовани тако да подстичу пешачење и градски живот. Ови градови препознају значај који пешачење и вожња бициклом имају за одрживост и здравље друштва и увиђају значај атрактивног, неформалног и демократског места окупљања, односно живота у граду за своје становнике у 21. веку. После скоро 50 година занемаривања људске димензије, сада, на почетку 21. века, имамо горућу потребу и све већу спремност да поново стварамо градове за људе.

Шетња по граду представља доживљај за сва чула и пружа нам додатне могућности да с неким разменимо поглед или осмех (Улица Робсон, Ванкувер, Канада)

новости, склапали послове и уговарали бракове; улични уметници забављали су пролазнике, а трговци продавали робу. Људи су присуствовали великим и малим догађајима у граду. Јавно су одржаване процесије, демонстрирана је моћ, организоване су прославе и извршавање казне – и све се то одвијало под будним оком јавности. Град је био место сусрета.

Градски простор је и у 20. веку наставио да функционише као друштвено важно место сусрета све док модернистички идеали планирања нису преовладали и подударили се с инва-

неопходне активности. Бујање аутомобилског саобраћаја потпуно је уништило живот у граду или је пешачење учинило потпуно немогућим. Трговина и услуге углавном су биле концентрисане на једном месту – у великим затвореним тржним центрима.

Занимљива је чињеница да је градски живот доживео ренесансу у истој деценији кад су се појавила електронска средства комуникације. Потребне су нам обе могућности. Пораст интересовања за кретање и боравак у заједничком градском простору можемо да објаснимо број-

Препреке на тротоарима
Кордоба, Аргентина

... или достојанствено искуство
за пешаке Рига, Летонија